

Sınıfın kendini geliştirmesi

Sermaye sınıfına "kendini geliştirme" telkini yapılmasına gerek olmaz. Burjuvazi esasen varlıklı sınıf olmanın nimetlerinden/ayrıcalıklarından her zaman eşitsiz bir biçimde yararlanırken en iyi eğitim olanaklarını da başa koyar. Bu, içine doğulan ailenin egemen sınıfa özgü davranış kodlarıyla ve aile-içi eğitimle başlayarak pekişen bir süreçtir aslında.

Sermaye sınıfı üyelerinin iddiası salt kendi şirketlerinin/varlıklarının yönetimiyle de sınırlı değildir üstelik. Kapitalist toplumda sermaye, sistemin yönetici sınıfıdır; bunu dolaylı/dolaysız düzeneklerle sağlayabilmesi yani tepesinde kendisinin olduğu tahakküm ilişkilerini sürdürebilmesi bakımından kendisini sürekli geliştiriyor olması gerekir.

Aslında sürekli kanıtlanması gereken bir şey de bu davranış kalıplarına içkindir: Herhangi bir ekonomik-toplumsal sistemin, gelişkin bir egemen sınıf olmadan sürdürülemeyeceği her an toplumun kafasına çakılmalıdır. Bu bağlamda sınıfsız toplumların, öncelikle de sosyalist bir sistemin hiçbir şansı olmayacağı telkini/ iması canlı tutulmalıdır. Başka deyişle, uzun süredir parazit bir rolden fazlasını haketmeyen sermaye sınıfının, sistemin yaşaması için kendini her daim vazgeçilmez unsur olarak kanıtlaması gerekmektedir.

İşçi sınıfı için şartlar doğuştan itibaren olumsuzdur. Eğitim olanakları arasında ciddi başlangıç sorunları vardır. Farklar, eğitimin her kademesinde katlanarak açılabilir. Bunu kısmen telafi edebilecek tek şey, sosyal bir devlet anlayışının belirli ölçülerde çalışıyor ve olanakları kısıtlı ailelerin çocuklarına eğitimde fırsat eşitliğini sağlıyor olmasıdır. Neoliberal politikalara geçişi

simgeleyen 1980 eşiği öncesinde, Türkiye'de eğitimde böyle bir fırsat eşitliği az-çok çalışmaktaydı. Bu, daha az ölçüde olmakla birlikte, sınıflararası geçişkenliklere bile bazen olanak tanımaktaydı.

İşçi sınıfı içinden, alt gelir gruplarından gelen çocukların onyıllardır hayalini kurabildikleri eğitim aşaması meslek liseleriyle sınırlanmaya başlamıştır. AKP ile birlikte buna imam-hatip liseleri eklenmiştir; eğitim sonrası iş aramalarında yeni bir referans ölçütü de olmaya başlayarak...

Yüksek eğitim aşamasına ulaşma ve tamamlama olanakları uzun süredir artık orta-üst ve üst gelir dilimlerine kaymıştır. Ama yüksek eğitim sonrasında elde edilecek işin niteliği (eğer iş bulunabilirse) ve kariyer düzeyi de (başlangıçta ve yükselmeye açıklık bakımından), artık mezun olunan yüksek öğretim kurumunun niteliği yanında sınıfsal konum ve politik ilişkiler tarafından belirlenir olmaya başlamıştır.

Sınıfsal konumlanmalar arasındaki farklar açılırken, madencilik ve inşaat gibi bazı sektörlerde (ve kapitalist nitelikli tarım işletmelerinde) bu farklar daha da belirginleşti. İmalat sanayiine gelince, KİT'lerin tasfiyesi bir ilk geriye gidişi simgeledi; sayısallaşma (dijitalleşme) ve robotlaşma ise çift yönde etkilerde bulundu ama her durumda işçi sınıfının nicel varlığı önemli darbeler yedi. Eğitimin niteliğinin genel aşınmasına ve mezun bolluğuna da bağlı olarak mühendis gibi nitelikli emek türlerinin sosyal konumunda da görece gerilemeler ortaya çıktı. İstihdamın en fazla yoğunlaştığı hizmetlerde niteliksiz emek önemli ölçüde istihdam edilirken, en azından bunların bir bölümünde daha nitelikli emek istihdamı şart oldu, emeğin entelektüel kapasitesi zorunlu olarak yükseldi.

İşçi sınıfının bu koşullarda kendini geliştirebilmek bakımından üç olanağı olduğundan söz edilebilir: (i) Kendini geliştirme yollarını zorlamak; özellikle de sendikalı işyerlerinde sendikal eğitimleri "adet yerini bulsun"un ötesine taşıma taleplerini yükseltmek; (ii) Nitelikli emekle bağlarını güçlendirmek ve ortak örgütlenme platformları yaratmak; (iii) iş süreçleri dışında kalsa da sol partilerle, sol aydınlarla dayanışmayı arttırmak.

Sendikaların rolü

Sendikal mücadele emek kesimi açısından en öğretici okulların başında gelir. Türkiye'de 1980 sonrasında bu mücadele pratiğinin önü önemli ölçüde kesilmişti; ama asıl kalıcı darbeler AKP dönemindeki uygulamalarla vurulmuştur. Sendikaların grev türü silahları kullanmaları bir yana,

örgütlenebilmeleri dahi işverenin/iktidarın insafına kalmış durumdadır. Kamu idarelerinde, iktidarın denetimindeki yerel yönetimler dahil, sendikalaşma ancak merkeze iktidara yakınlık ölçüsünde mümkün olabilmektedir.

Buradaki meselemiz bugünkü ortamda sendikalaşmanın genel sorunlarına değinmek değil. Sendikaların gerek içten gerek dıştan destekli eğitim programlarıyla, gerekse nitelikli sendika danışmanları/uzmanlarının istihdamı/katkıları aracılığıyla bugün olduğundan çok daha nitelikli ve yararlı hizmetler üretebileceğine dikkati çekmek istiyoruz. Önemli bir hizmet alanı da yayın etkinlikleridir. Bunu da iki biçimde sürdürmek mümkündür; ama ikisinin de birlikte yürütülmesi bizce kaçınılmazdır:

(i) sendikal üye tabanına yönelik basitleştirilmiş kitapçıklar ile sendikal faaliyet haberleriyle birlikte kısa yazılar içeren dergiler;

(ii) çalışma ilişkilerindeki/ iş süreçlerindeki/ kapitalist üretim ilişkilerindeki ve kapitalist devletin düzenleme biçimlerindeki gelişmeleri dünya ve ülke düzleminde araştıran/tahlil eden araştırma raporları, kitaplar, derlemeler, dergiler ve benzeri yayınlar. Bu ikinci tür çalışmalar hem kendini geliştirmeye çok açık önder işçilere/sendikacılara rehberlik edecektir hem de bu alanlarda çalışan akademisyenlerle/aydınlarla sıkı bağlar kurulmasını sağlayacaktır.

Bu ikinci tür çalışmalar ne yazık ki ya sendika yönetiminin değişmesi ya da yayına odaklanmış uzman veya danışmaların değişmesi/işten ayrılması gibi nedenlerle kesintiye uğrayabilmektedir. Sorun, kurumsal devamlılığı olan yayın etkinliklerinin bir türlü başarılammaması, kişilere bağlı olarak başlayıp sonlanabilmesidir. Ne yazık ki, yılanmış kitle partilerimizde de durum farklı değildir.

Bu ikinci tür çalışmalara sendikalardan bazı örnekler verelim. Bir zamanlar Petrol-İş Sendikası'nın yayınladığı Petrol-İş Yıllığı, sendika uzmanı rahmetli İlyas Köstekli dostumuzun sol aydınları da seferber eden olağanüstü çabalarıyla düzenli aralıklarla yayınlanabilmiş ve işçi konfederasyonlarını kışkandıracak bir kapsama ve etki gücüne ulaşabilmişti. Bu yıllık, 1985-1990 yılları arasında her yıl yayınlanmış, 1990'lı yıllarda ise iki yıldabir sıklığıyla yayınını sürdürmüştü (1992, 93-94, 95-96, 97-99); 2000-2003 yıllarını kapsayan yıllık son sayısı olmuştu.

Petrol-İş yıllığının 11 cilde ulaşmasının önemi, bağlı olduğu "koskoca" Türk-İş konfederasyonunun kurulduğundan beri yıllık çıkarma geleneği oluşturmamasına bakılarak da anlaşılabilir. Türk-İş'in araştırma merkezini yönettiğimiz 1996-2000 dönemi arasında biz bunda bir kırılma yaratmaya çalışmış ve her biri ikişer cilt olan peş peşe iki kapsamlı yıllık (1997 ve 1999 yıllıkları) yanında, süreli bir yayın olarak "Ekonomide Durum" dergisini çıkarmıştık. Ancak biz ayrıldıktan sonra bu girişimlerin devamı getirilmedi. Zaten getirilmesi

beklenemezdi, çünkü 1999 Yılığının dağıtımı bile ("fazla sol olduğu" örtülü gerekçesiyle) engellenmişti!

Güncel duruma baktığımızda, DİSK konfederasyonunun son onyılıda araştırma ve yayın etkinlikleri bakımından çok daha fazla öne çıktığını görmekteyiz. Konfederasyonun DİSK-AR olarak artık yaygın bir bilinirliğe sahip olan araştırma merkezi, hem düzenli raporları hem de çeşitli düzensiz yayınlarıyla kendi alanında çok büyük bir boşluğu doldurmaktadır. Doç. Dr. Aziz Çelik başta olmak üzere tüm DİSK-AR uzmanlarını kutlamak isteriz.

DİSK/Birleşik Metal-İş sendikasının üç aydabir yayınlanan Çalışma ve Toplum, Ekonomi ve Hukuk Dergisi, 2020/2'ci sayısı ile ulaştığı 65 ciltlik maratonda, yayın yönetmeni Av. Dr. Murat Özveri'nin özverili çalışmalarına çok şey borçludur. Her bir cildi 700 sayfayı geçen bu süreli yayının yaklaşık yarısı özgün akademik makalelerden diğer yarısı da genellikle iş uyuşmazlıklarıyla ilgili yargıtay kararlarından oluşmakta ve bu niteliğiyle benzersiz bir hizmet vermektedir.

DİSK/Genel-İş'in Prof. Dr. Gamze Yücesan Özdemir'in editörlüğünde (ve Genel-İş Genel Koordinatörü Serhat Salihoğlu'nun katkılarını da alarak) çıkardığı altı ayda bir süreli Emek Araştırma Dergisi de yukarıda belirttiğimiz ikinci türden nitelikli sendika dergileri arasında seçkin bir yere sahip olma yolundadır.

Burada az sayıda örneğe yer vermemiz kimseyi gücendirmemeli; buradaki meselemiz eksiksiz bir tarama değil. Ama şu da bir gerçek; nitelikli sendikal yayınların sayısı olması gerekenin çok altında.

Seyhan Erdoğan'ya armağan

Sosyal politika ve çalışma yaşamına ilişkin yayınlar kuşkusuz sendikal yayınlardan ibaret değil. Türkiye'de bu alanda çalışan akademi içinden ve dışından çok fazla araştırmacı var ve oldukça fazla sayıda, makale, bildiri, kitap, derleme üretimi yapılıyor.

Önemli bir makaleler derlemesi niteliği taşıyan ama bunun ötesinde çalışma yaşamının büyük bölümünü sendika (Yol-İş) uzmanı ve SBF'de Çalışma İlişkileri Bölümü hocası olarak geçiren değerli dostum Prof. Dr. Seyhan Erdoğan'ı çeşitli yönleriyle tanımamıza olanak sağlayan bir

Armağan kitaba özel olarak ilginizi çekmek isterim: **Sosyal Politika ve İktisat Yazıları- Prof. Dr. Seyhan Erdoğan'ya Armağan**, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayını, 2020.

Bu eseri yayına hazırlayanlar, gene emek dünyasıyla dolaylı/dolaysız ilişkiler halindeki Hasan Tahsin Benli, Elif Hacısalıhoğlu, Denizcan Kutlu, Güven Savul, "Emek Mücadelesinde Bir Ömür" başlıklı sunuş yazılarıyla açılışı yapıyorlar. Sonrasında ise, sınıf mücadelesinin hep emek tarafında yer alan aydınları sözü devralıyorlar.

Bu yıl yayına giren kitapların (ve yayınevlerinin) şanssızlığı pandemik salgın oldu. Sözünü ettiğim Armağan kitap da Mart 2020'de yayınlandı ve dağıtımı önemli ölçüde aksadı. Zaten yayıncının olanakları da pek kısıtlı olduğundan, kitabın temin edilme bilgileri sanırım önem taşıyor. Bu kitap, adı "Mülkiye Dükkan" olarak geçen ve Mülkiyeliler Birliği'nin resmi alışveriş sayfası olan internet sitesinden temin edilebilir. Sayfanın linki şöyle:

<https://www.shopier.com/ShowProductNew/storefront.php?shop=mulkiyedukka…>

Emek mücadelesine doğrudan/dolaylı katkı verenlere saygılarımla...